

ITULAU O MEA MONI TAU FA'AMATALAGA'UPU.

O le ā le 'ese'esega i le Fa'amatala'upu ua 'ao'aoina fa'apitoa mo le galuega ma le Fa'amatala'upu e le'i o'o i sea tulaga – e.g. se uō, po o se tasi o le āiga?

O le Fa'amatala'upu ua 'ao'aoina fa'apitoa, e tāofiofi i mea 'uma ua ia iloa. E lē taitai ona talanoa i mea na tutupu i la outou feiloa'iga. E na te lē fa'apea atu fo'i, o ia sa fa'amatala'upu mo 'oe po'o 'outou.

E iai fo'i ma i si itu e 'ese'ese ai:

Fa'amatala'upu ua 'ao'aoina fa'apitoa.	Fa'amatala'upu e le'i 'ao'aoina fa'apitoa.
<ul style="list-style-type: none"> • E lē tautala i se mea ua ia iloa ona e fusia i se ta'utinoga teu-loto tau i le vā-fealoa'i o tagata. • E latou te fa'ao'o atu fa'amatalaga i le 'atoatoa ma le sa'o e pei ona fa'a'upu ane ai. E lē na'o itu tāua, 'ae o mea 'uma. • E latou te momoli atu tala i le aga ma le leo o lo'o fa'aaogāina, ina ia iloa ai, lagona o i ai i sea taimi, e.g. lagona-taofiofi, le mautinoa, tete'e, po'o le ioe. • Latou te ta'u atu ia te 'oe, ma fesiligia se fa'amaninoga pe afai e i ai se mea e lē o malamalama ai. • Latou te faia ni fa'amaumauga pupu'u ina ia mautinoa o lo'o sa'o mea uma. • E ono fa'asalāvei i sau tala mo se fa'amaninoga pe fesili atu e toe fai mai se tala na fai, ina ia sa'o le fa'amatalaina atu. • E iloa, ole aogā o tuā'oi, e taofi mai ai i latou i le fa'aitu'au. E latou te lē tu'uina atu ni o latou manatu po'o se fautuaga. E leai nisi galuega. Na'o le fa'amatala'upu. • Ua a'oa'oina fa'apitoa i le matā'upu po'o le vāega o lo'o fa'amatala'upu ai. 	<ul style="list-style-type: none"> • E lē fusia i se ta'utinoga teu-loto, o lona uiga, e latou te ono ta'u atu i se isi tagata, ni mea e patino ia te 'oe. • E ono lē fa'ao'aoina atu ia itu tāua uma, ma mea e fa'amanino ai. E 'avea lea ma ala e fetosoa'ina ai ma fenumia'i ai tala na fai. • E aga i le teuteu o fa'a'upuga, fai ni suiga e fa'amanaia ai 'ae 'avea lea ma ala e 'ave'esea ai le tele o fa'amatalaga e aogā. • E ono palafu ma 'ave'ese nisi o mea e talafeagai ona e lē o malamalama ai, pe ua fai si faigata, pē o lo'o ise gagana e patino i le mata'upu o a'afia. • E tele ina fa'alagolago atoatoa i le manatua o mea mo se taimi pu'upu'u, 'ae e lē ona talafeagai lea e aunoa ma le a'oa'oina fa'apitoa. • E ono manaia i lau fa'alogo le leai o se feto'i i le tautala ona e lē o toma e fesili mo se mea e fia fa'amanino, pe siaki i mea tonu o lo'o a'afia. • E na te lē iloa e i ai ni tuā'oi ole galuega. E ono tu'uina atu sona manatu, po'o se fautuaga. Ia po'o le fai fo'i o nisi galuega e pei o le aveta'avale. • E le'i 'auai i ni a'oa'oga fa'apitoa mo le galuega.

Aua ne'i tu'uina outou po'o outou āiga i se tulaga e ono lamatia ai, e ala lea i le fa'aaogaina o se fa'amatala'upu e le'i a'oa'oina fa'apitoa, po o se tasi o lou 'aiga, e fa'amatala'upu mo 'oe po'o outou.

O ā au āiā-tatau?

O lau āiā-tatau, o lou fesili lea mo se fa'amatala'upu i le tele o tulaga.

- E tusa ai ma le tulafono, e iai lau āiā-tatau mo se fa'amatala'upu 'ao'aoina fa'apitoa pe a 'outou feagai ma Ofisa o le Malo, Falema'i, Fa'amasinoga ma Leoleo. O lea lā, 'aua le mā pe matamuli e fesili mo se fa'amatala'upu.
- E mafai fo'i ona e fa'ailoa atu, e te mana'o i se fa'amatala'upu, tou te fa'afesaga'i, po'o i luga o le telefoni. E lē fautuaina se fa'amatala'upu i le telefoni mo se feiloa'iga e 'umi toe lavelave, po'o se tulaga e a'afia ai lagona ma le mafaufau.
- Tusa pe ua i se tulaga lelei lau tautala ma le malamalama ile gagana Igilisi, e iai lava lau āiā-tatau e te fa'aaogāina ai lau lava gagana, lea e mafai ai ona fai ni fa'amatalaga i se tulaga e sili atu ona manino. I le tele o mea e tutupu, atonu e te lagona lou masalosalo i le fa'aaogāina o le gagana Igilisi, pe atonu, e te lē o iloina gagana fa'afoma'i, po'o fa'a'upuga ma 'upu fa'apitoa e fitoi tonu i lea galuega, pe atonu fo'i, e te lē o maua tonu lē fa'aleoina o 'upu a le tagata fa'apitoa o lua feagai.

E fa'apefea ona e maua se fa'amatala'upu?

I le taimi e fa'atonu ai se feiloa'iga ma le tagata fa'apitoa lea e gagana i le Igilisi, ia e mautinoa ona fesiligia fo'i se fa'amatala'upu. O le tiute a le lālā a se Matagaluega o le Malo le fa'afeso'ota'i o se fa'amatala'upu. I le tele o taimi, latou te totogiina le fa'amatala'upu.

O le a lau mea e fai pe afai e le'i lelei le fa'atinoga o le galuega a le fa'amatala'upu?

- Fa'amolemole fai se faitioga. E leai se suiga pe ā e lē faitio. E afaina uma ou uso-a-tagata o lo'o outou mau fa'atasi i lea vai mea ma o le ā leai se tasi na te iloina sea tulaga. A e faia se suiga, e manuia i latou o lo'o outou nonofo fevalata'i fa'apea fo'i ma isi o alaala i nisi vaega o le atunu'u.
- Afai e te lē fiafia i se fa'amatala'upu i mea tau le Soifua Maloloina e mafai ona e faitio i le: "Health and Disability Commissioner". E mafai ona e maua se kopi ua fa'aliliuina i la latou tama'i tusi mo le lautele ua fa'aulutalaina: "O le Faia ma le Fofoina o Faitioga", (Making and Resolving Complaints), pe fa'alogologo i au āiā-tatau i lau lava gagana i la latou "website": <http://www.hdc.org.nz/complaints> .

Fa'amolemole fa'ailoa atu nei fa'amatalaga uma mo le silafia e i latou uma o lo'o outou alaala ma nonofo fevalata'i i sea vaega o le atunu'u.

Fa'aaoga le itulau lenei e talosaga ai se fa'amatala'upu:

I speak Samoan.	O la'u gagana : Samoa
I need an interpreter, preferably	Ou te mana'omia se fa'amatala'upu:
☐ Onsite	☐ I le mea e feiloa'i ai.
☐ Telephone	☐ I le telefoni.

Mo nisi fa'amatalaga fa'aopoopo fa'amolemole fa'afeso'ota'i:

Phone: (04) 384 2849 or 0508 INTERPRET

e-mail: info@interpret.org.nz

Visit the Interpreting New Zealand website: www.interpret.org.nz